

שקר הדחפים: כך פורצים את עיקשות ההרגלים

הטוב הוא "ברכה" והרע הוא "קללה". הקללה יוצרת המון רעש, היא מפעילה המון לחץ, אבל היא "קללה". היא אינה יוצרת שום דבר מלבד לחץ לסיפוק מייד. הטוב, לעומתה, הוא "ברכה". הוא יושב על יסודות איתנים ומשקף את הערכים האנושיים והאלוקיים שמעניקים סיפוק מהותי לטווח ארוך.

ב"ה | פרשת ראה | תשפ"ו

חופשית. בזו המאמץ כבה, אבל היא דרך הברכה. לעומתה, השנייה פטורה מחובות וקורצת, אבל היא דרך הקללה ח"ו.

1. **דברים יא:** ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה: את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלוהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום: והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלוהיכם.

המפרשים לדורותיהם מדרקים בכל מילה:

אור החיים: צריך לדעת למה אמר לשון 'ראיה' על הרב-רים [ולא 'שמיעה']? עוד אמרו 'אנכי' עוד למה אמר לשון יחיד - 'ראה', כיון שכל הפרשה בלשון רבים נאמרה?

האור החיים מעלה שלוש שאלות: א. מהי ההקדמה "ראה"? מה צריך בדיוק לראות עם העין? הרי הפועל העיקרי ביהדות הוא "שמע", כפי שאומר משה בעצמו בספר דברים "שמע ישראל", "והיה אם שמוע תשמעו", "והיה עקב תשמעון את הדברים". בספר דברים מובא לא פחות מ-92 פעמים הפועל "שמע", במובן של הקשיבו, התבוננו, הפנימו ושימו לב.

העדפת השמיעה על הראייה נושאת מובן עמוק: החידוש היהודי על פני הדתות האחרות הוא בדרישה לוותר על הראייה ולעבוד ישות מופשטת שאפשר רק 'לשמע' אותה, במובן של הקשבה ודמיון. כמו שאומר משה בפרשת ואתחנן: "קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים זולתי קול"¹. מנגד, עבודת כוכבים

התיבה "ראה" היא ראשי תיבות: **"ראה, אלול הגיע"**. שבת "ראה" מקדימה תמיד את ראש חודש אלול והיא חלה ברוב השנים בשבת מברכים אלול ולפעמים בשבת ראש חודש עצמו. הפרשה פותחת בהצהרת מוטיבציה אדירה הקוראת לקחת אחריות על החיים ולתקן את הפגמים.

"ראה" כי אין ייאוש בעולם. "ראה" כי אף פעם לא מאוחר לשנות. "ראה" והתבונן אל האמת העמוקה כי הטוב חזק מהרע ויכול לנצח אותו בקלות אם רק נזכור את האמת: הטוב הוא "ברכה" והרע הוא "קללה". הקללה יוצרת המון רעש, היא מפעילה המון לחץ, אבל היא "קללה". היא אינה יוצרת שום דבר מלבד לחץ לסיפוק מייד. הטוב, לעומתה, הוא "ברכה". הוא יושב על יסודות איתנים ומשקף את הערכים האנושיים והאלוקיים שמעניקים סיפוק מהותי לטווח ארוך.

אנו רוצים לחפור אל עומקן של הברכה והקללה ולהתמלא בכוחות להתחיל אלול משנה חיים.

השבוע מתקדם משה שלב בנאום הארוך של ספר "דברים" ועובר ממסר למצוות מעשיות. בעוד ששלוש הפרשיות הקודמות היו תוכחה על העבר - סיכום כישלונות המדבר וניתוח האופי כפוי הטובה שהוביל אליהם, ההמשך עובר לצד המעשי עם שלוש פרשיות מלאות מצוות. לפנינו ריכוז המצוות הדחוס בתורה: בפרשת ראה 55 מצוות, בפרשת שופטים 41, ובפרשת כי תצא נמצא שיא כל התורה: 74 מצוות. כך שלוש הפרשיות מלמדות 170 מצוות, שהן כשלושים אחוז מכלל התרי"ג.

כהכנה למסכת התביעות שעלולה להבהיל את העם, משה מקדים המרצת מוטיבציה: שתי דרכים לפניכם אחת תובענית ואחת

1 ראו עד"ז בארוכה בלקו"ש חלק ו יתרו אודות "רואים את הנשמע", שמתן תורה היה התגלות נדירה בה "ראו" בראייה חושית את מה שברוך כלל רק

הלוואי אזכה לשוב יום אחד לפני המיתה ולחתום את החיים ברגע של טהרה. התמיהה מתבקשת: למה בלעם אינו מבקש לזכות ברוח טהרה כבר עכשיו ולחיות כמו יהודי? האור החיים מפעים:

אור החיים: כי רשע שבאומות היה ואתונו היתה לו סוכנת (עבודה זרה ד) ... ולפי שעמד על מזגו שהוא רע בתכלית הרע, לזה שאל דבר שיכול להיות, שבשעת דכדוכה של מות יהיה ישר. וכך ראיתי רשעים שאמרו לי בפירוש כי אם היו יודעים שיחזרו בתשובה ותכף ימותו היו עושים, משום שאינם יכולים לעמוד בתשובה זמן ארוך, כי דבר מלך עליהם מלך זקן וכסיל רח"ל.

בלעם היה מכור אל החטא. הוא היה שטוף בתאוות ממון, כמו שהצהיר "אם יתן לי מלוא ביתו כסף וזהב" והיה שקוע בתאוות זנות, כמו שהדריך את בלק להביא את בנות מואב למחנה ישראל. הוא לא האמין שאפשר להשתחרר מכבלי חטא עבים בעודו בחיים ולעצב צורת חיים נעלית. לכן בקשתו הייתה רק למות בתשובה.

אולי אפשר לומר בדרך אפשר כי זאת גם הייתה הבקשה של בעל התשובה המפורסם ביותר. הגמרא מעידה כי רבי אלעזר בן דורדיא בכה "עד שיצאה נשמתו". משמע מפשטות הגמרא כי המוות לא היה רק כפרה או עונש על חטאיו החמורים, אלא המבוקש שלו עצמו בכייתו. שכן רבי אלעזר היה בטוח שאין לו דרך להשתחרר בחיים מהזנות. רק למות ולהיפטר מהתמכרות החטא.

בגישה טבעית הם צודקים. אנו עבדי ההרגל ולאט-לאט מאבדים את הבחירה. הבעיה האמתית עם עבירה היא לא רק מה שעשינו, אלא מה שהעבירה עושה לנו, ככתוב "וירעו **אותנו** המצרים". אחריה איננו אותו אדם שהיינו לפניו. היא יוצרת סטנדרטי ומשתרשת בנפש. היא מעצבת חשיבה והרגלים מעשיים ומותירה טעם, הרגשה וזיכרון שכובלים אליה. חז"ל אמרו: "עברה קשורה בו ככלב", כי היא הולכת אחריו לכל מקום שילך. בהערה³ הובא משל חורר לב, וכאן⁴ הובאה הרחבה לגבי פרעה.

אולם באה ההפתעה הגדולה והקב"ה פונה אל **היחיד**. אל הבודד בכל מצב ואומר: "ראה", לשון **יחיד**, "אנכי נותן היום" – בדרך **הוזה, היום**! בחירה חופשית בדרך הטובה. אל תעלה בדעתך

פונה אל אלים מוחשיים ומשביעה את העין. מה פשר התביעה "ראה"?

ב. מדוע נאמר "ראה" לשון יחיד, בעוד שהפרשה ממשיכה "אנכי נותן לפניכם", לשון רבים?

ג. מהי ההדגשה הנדירה "אנכי", התואר הנעלה שפתח את עשרת הדברות?

ד. האלשיך מעלה תמיהה רביעית:

אלשיך: מהו לשון 'נותן' ואין לשון מתנה צודקת כאן ועל הקללה, שהרי כל הנותן בעין יפה נותן?

מהו הניסוח רחב הלב – "נותן", כשעומדים לדבר על הקללה? הרי יש כלל הלכתי, "כל הנותן בעין יפה הוא נותן?". הלשון "נותן" קשור עם נחת רוח של הנותן ולכן להלכה, כשאדם אומר לשון מתנה, מפרשים אותו במובן הרחב ביותר של הנתינה. כשאדם אומר לחברו "אני נותן לך קרקע", מפרשים שהתכוון לתת גם כל מה שנמצא מעל הקרקע?

ה. הגאון מוויילנה מקשה מהי ההדגשה "נותן לפניכם היום" לשון הווה? הרי מתן תורה התרחש 40 שנה קודם?

ו. לבסוף לא ברורה ההגדרה המעורפלת "ברכה וקללה" ולא כדבריו הברורים בפרשת ניצבים: "את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע ובחרת בחיים"?

הגאון מוויילנה מפתח נקודה עשירה: רוצה יהודי לשפר את דרכיו ולבחור בטוב. בייחוד בשבת מברכים אלול בה הנפש מתעוררת לשינוי והתחדשות והוא נואש. הוא מרגיש זקן בכדי להשתנות. הוא חש שהרגלי העבר סוגרים עליו ומשביתים את ההתלהבות לפרוץ את הכבלים.

האמת היא שיש תקדימים טובים לייאוש². הנה בלעם עומד מול מחנה ישראל והוא נפעם מרוח הטהרה והצניעות הנשקפת לעיניו ומתחנן:

במדבר כג: תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו.

"שומעים" בדרך התבוננות והבנת השכל.

2 שמעתי מהרב ברוך רוזנבלום.

3 החסיד רבי מענדל פוטרפס נהג לצטט את משל "הבונה" (Beaver): ה"בונה" הוא מכרסם גדול שחי חלק גדול מהזמן במים. הוא התברך בשיניים חזקות שמאפשרות לו לבנות סכרים מענפי עץ בתוך המים וכך לשחות מול שטף מים. הבונה מכוסה בפרווה מיוחדת ויקרה שעמידה למים וצייד הפרוות רודפים אחריו, עד שהפך לחיה מוגנת בסכנת הכחדה.

למרות חכמתו בבניית סכרים, הוא טיפש בהתנהלותו והדרך לצוד אותו פשוטה: בכל בוקר יוצא הבונה מביתו על הקרקע, למקוה מים בו מקיים רוב פעילותו. בחזרתו הוא צועד בדיוק באותו מסלול בו צעד בבוקר באמצעות נווט-דרך עצמי מובנה. הציידים עוקבים אחר מסלולו בבוקר, חופרים בור באמצעו, מניחים מצודה ומסווים אותה, והם יודעים שבחזרתו יעבור הבונה על פתח הבור ויילכד.

כשהבונה עושה דרכו חזרה ומגיע לנקודה בה חפרו לו בור, הוא מרגיש שמשוה לא בסדר, עוצר מהליכתו ובוכה. הוא מבין שאם יתקדם עוד פסיעה הוא עתיד 'להסתבך' ולמצוא את עצמו לכוד, אבל הוא קורבן של עצמו. ההרגלים שלו חזקים ממנו והוא חוזר בדיוק באותה הדרך בה הלך וניצור.

4 התמיהה ידועה: כיצד ה' מעניש את פרעה לאחר שלקח לו את הבחירה והכביר את לבו? והרי באין בחירה אין אשמה ובאין אשמה אין עונש? וכי השופט כל הארץ לא יעשה משפט?! הסבר פשוט גורס שה' לא לקח לו את הבחירה, אלא **פרעה איבד אותה בעצמו**. לאחר שאמר כל כך הרבה פעמים לא, הוא שכח איך אומרים כן.

פרישה ורישה שם: למה לי הלימוד משופר מדבר?

מעניין שגם המשנה, החיבור הראשון והחשוב בתורה שבע"פ, מתחילה עם ציטוט מאותו חכם:

משנה ברכות א,א: מאימתי קוראים את שמע בערבית? משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתם, דברי רבי אליעזר.

מובא רעיון גדול בשם הספר "בית ישראל", שחיבר הרב ישראל טויסיג, שהיה רבה של שכונת מטרסדורף בירושלים ומורה צדק בעדה החרדית:

מקבץ לתורה ימים נוראים בשם הבית ישראל (מטריס-דורף): שני הפרקים הראשונים בפרקי דרבי אליעזר מונים תולדות חייו של רבי אליעזר הגדול בן הורקנוס, שעד גיל 28 חרש במחשבה והיה בוכה שהוא רוצה ללמוד תורה. פגשו אליהו הנביא ושלחו ללמוד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי, עד ששגשג בתורה ואמר עליו רבו 'בור סוד שאינו מאבד טיפה'. לכן הלכות ימים נוראים והמשנה מתחילה ב"תניא בפרקי דרבי אליעזר", לומר שלעולם לא מאוחר להשתנות ולשוב בתשובה ולהגיע לידיעת התורה.

הזכרת שמו של "רבי אליעזר הגדול" נועדה לנסוך השראה בקרב נואשי אלול: "ראה", אפשר להתגבר על ההרגלים בכל גיל כמו רבי אליעזר. האתמול לא חייב להכריע את ההווה.

ב. אחרי הצהרת המוטיבציה העקרונית, עלינו להעמיק ולחקור: איך באמת משתחררים מכבלי החטא ופורצים את עוצמת הדחפים השליליים?

התשובה נמצאת בדגשים הנוספים של משה - "ראה" - תביט לעומק, ו"ברכה וקללה" ולא כפשטות הדברים, "חיים וטוב" מול "מוות ורע". משה קורא לחדור מעבר לשכבה החיצונית ולהביט לעומק המאבק בין הטוב והרע.

הרע דומה ל"קללה". היא אלימה וכוחנית, אבל זה כל כוחה. כל מה שיש בה הוא תשוקה מהירה להשיג פתרון. מתחת לתשוקה אין שום ערך אנושי ויהודי שמשקף הלך נפש בריא. ה"ברכה", לעומתה, אינה אלימה וכוחנית כמו הקללה, אבל היא יושבת על תשתית מוצקה. היא מייצגת את הערכים האנושיים והיהודיים שאדם גאה להיות חלק מהם ולהעביר אותם לדורות הבאים.

הדברים מבוארים בהרחבה בספר התניא. הספר הוא שיר הלל לכווח של הטוב. לאחר שהספר מסביר היטב את המצוקה האנושית, בהיות האדם מונע משתי נפשות סותרות הפועמות בו, הספר מייצר מדריך מעשי כיצד להפעיל את הנפש האלוקית ולהשיג שליטה

שהתדרדרת ואיבודת את הבחירה, אלא בכל יום אני מחדש את כוח השכל שיכול לגבור על המידות וההרגלים.

קול אליהו: מה שאמר 'נותן' [לשון הווה וממשיך 'היום'] ולא 'נתתי', דאם אמר נתתי הווא אמינא שהבחירה בדרך טוב הוא בתחילת הבחירה, אבל אם ברר דרך הרע - אין לו תקנה. לכך אמר הכתוב 'נותן' לשון הווה, שאמר הקב"ה: כל ימך עד תשלום ימך, יש לך ברירה לבחור בדרך הטוב.

האדם הוא לא עץ, שאם גדל עקום אי אפשר ליישר אותו. הוא לא פיל נשלט בקרקס, שלאחר שהתרגל להיות כבול בתחילת חייו הצעירים, הוא אינו מנסה לפרוץ את הכבלים כשהוא בשיא כוחו בבגרותו. אלא כפי שמסבירה תורת החסידות: "אנכי" נותן לפניכם היום. האדם מושרש בכוח האינסוף של "אנכי", הדרגה הנעלית שאינה מוגבלת בדרכי הטבע. לכן יכול להתחדש בכל יום תמיד.

הרמב"ם מסיק מפסוקנו את יסודו הגדול לגבי נצחיות הבחירה החופשית (תשבה ה): "אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומות העולם ורוב גולמי בני ישראל, שהקב"ה גוזר על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע - אין הדבר כן, אלא כל אדם ראוי להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם בן נבט, חכם או סכל, רחמן או אכזרי, כילי או נדיב ... דבר זה עיקר גדול הוא והוא עמוד התורה והמצוה, שנאמר ... 'ראה אנכי נותן לפניכם היום', כלומר שהרשות בידיכם וכל שיחפוץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עושה - בין טובים בין רעים".

אל מול הייאוש של בלעם, הנה פרפרת מעוררת השראה לשינוי:

2. טור הלכות ראש השנה סימן תקפא: תניא בפרקי דרבי אליעזר, בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה 'עלה אלי ההרה' לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה, שמשה עלה להר, שלא יטעו עוד אחר עבודת גילולים ... לכן התקינו חז"ל שיהיו תוקעין בר"ח אלול בכל שנה ושנה וכל החדש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו', וכדי לערבב השטן.

הטור פותח את הלכות חודש אלול וראש השנה עם ציטוט ממדרש פרקי דרבי אליעזר, לפיו תקיעת השופר מראש חודש אלול, היא לזכר העובדה שבאותו יום תקעו בעליית משה השמימה, להרחיק ישראל מעבודה זרה. אחר כך ממשיך הטור עם הטעמים הידועים כי מאותו יום מתחילים ארבעים ימי התשובה והשופר הוא המעורר לתשובה, וכן התקיעה כל החודש מערבבת את השטן.

למה חשוב לטור להדגיש את מקור המאמר במדרש פרקי דרבי אליעזר? הרי הטור הוא ספר הלכה חשוב ואינו מרבה לצטט מדרשי אגדה בשמם? ובכלל, למה להביא את הטעם הראשון שנגע רק לאותו יום בו עלה משה השמימה ולא להסתפק בטעמים העיקריים כי תקיעת השופר נועדה להזהיר לתשובה ולערבב השטן?

נשים לב שבחמש המכות הראשונות, לא מוזכר בתורה לשון הכבדת הלב. העובדה הזו מופיעה לראשונה במכה השישית. שכן בחמש המכות הראשונות ניתנה לו הזדמנות לשחררם, אבל כשאדם אומר חמש פעמים לא, וקל וחומר כשמדובר במלך רם ונישא ששולט בהמונים, הוא לא מסוגל להגיד כן. הוא כורך את עצמו בכבלים של עקשנות ואגו, שכבר לא יודע איך נחלצים מהם.

ואיזון בחיים. רבינו הזקן עוסק רק בכוחה של האלוּקִית ומאמין כי ההפעלה שלה מספיקה כדי להזניק את החיים למעלה.

שכן לאלוקית יש שני יתרונות מובנים על הבהמית:

3. תניא פרק יב: א. כי המוח שליט על הלב בתולדתו וטבע יצירתו ... שכל אדם יכול ברצונו שבמוחו להתאפק ולמ- שול ברוח תאוותו שבליבו, שלא למלאות משאלות ליבו במעשה דיבור ומחשבה, ולהסיח דעתו לגמרי מתאוות ליבו אל ההפך לגמרי.

רבינו הזקן מתחיל עם יתרון כללי של האלוּקִית על הבהמית: זו יושבת במוח וזו בלב והמוח שליט על הלב בטבעו ותולדתו.

נסביר במילים מוכרות מהשדה המקצועי. פסיכולוגים מתארים את המוח כמערכת של גורמים סותרים המתחרים על השליטה. כדי להצליח בחיים, אנו זקוקים גם למערכת ילדותית וגם למערכת בוגרת. גם לפזיזות וגם למתינות. גם לתמונה ממוקדת וקצרת טווח וגם לראייה רחבה.

המערכת הלימבית היא מנוע התשוקה. היא מערכת פרימיטיבית וקדם אבולוציונית שביסודה קיימת גם אצל בעלי חיים והיא פועלת דרך הרגשות במהירות הבזק, ללא מחשבה מופשטת על העתיד ומחפשת להפחית סכנה ברורה ומיידית או להשיג עונג מייד.

המערכת הזו נועדה להגן מפני סכנות ואיומים ולכן פועלת ללא שיהיו. אין לה את הזמן לשקול ולאזן בין אפשרויות כי בינתיים ניטוף בידי חיה המגיחה מבין העצים או מרכב המגיע במהירות ממול. היא מפעילה רגש של פחד, כעס או גבורה ומגיבה מיד. המערכת הזו גורמת להתלהבות ותשוקה ילדותית המאמינה כי היום נרוויח משהו מתוק שלא יהיה לנו מחר. היא גם מניעה ליטול סיכון ולקפוץ למים עם רעיונות חדשים בלי לחשוש מהתמונה הגדולה. התמימות היא סוד כוחה של החדשנות והנועזות.

במקביל, המוח נושא גם את ה"קורטקס", שהוא מנוע ההיגיון. החלק הזה מניע אותנו להיות 'אדם'. לחפש תגמולים גדולים, מקיפי כל ונוצרים לטווח ארוך. החלק הזה שואף להתעלות, ערכים ומוסר.

הנפש הבהמית יושבת בלב, במערכת הרגשית, ומניעה בתשוקה רגשית אדירה של להשיג עכשיו. רוצה - עושה. אצל הנפש הבהמית אין נחשוב על זה ואין נראה מחר, היא חייבת להשיג את זה כדי להירגע. האלוּקִית, לעומתה, יושבת במוח ומשם מניעה לחשוב בגדול ולתקן עולם.

כך נוצרה סתירה חמורה: **הכוח מול המוח**. הבהמית יוצרת **עניין בלי לבקש אמת**. בעוד האלוּקִית מבקשת **אמת אבל אינה מעניינת**. היא איטית ושקולה ללא התשוקה הנערית של הבהמית.

בין שני אלו, נראה לכאורה כי הבהמית חזקה הרבה יותר, כפי שכולנו מרגישים כל העת. במאבק בין לאכול שוקולד עכשיו ובין לצאת להליכה שתעניק גמול עוד חודש - השוקולד חזק יותר. אבל רבינו הזקן מכריז באומץ רב את ההיפך. כוחו של הלב הוא כל עוד איננו מתרגלים את הפעלת השכל, אבל ברגע שאדם מרגיל את עצמו להפעיל את המוח ולחיות חיים בעלי משמעות - הוא מגלה

את ההיפך.

שכן המוח שליט על הלב בתולדתו, והשטחיות אינה יכולה להתחרות עם ההיגיון, כמו שהעונג קצר הטווח אינו יכול להתחרות עם המבוקש הגדול של החיים. עובדה שכאשר האדם מפעיל את המוח, הוא מסוגל לוותר על תאוות רגעית בשביל השגת יעדים גדולים. הוא דוחה את הרצון לאכול עוד שוקולד, בשביל לפתוח את המחשב ולהתקדם בעבודה.

אולם האלוּקִית נושאת יתרון משמעותי פי כמה מול הבהמית: זאת מלחמה של אמת מול שקר. של ערכים מול עיוות וחטיפה רגשית שמתבצעת בכוח אלים ובטווח הארוך, האמת גוברת על הכוח.

היות שהמערכת הלימבית היא פרימיטיבית ועיוורת, היא נחטפת בידי הכוחות השליליים שלוקחים אותה רחוק אל השגת סיפוק שלילי, כמו סוכר, שומנים, ניקוטין וגורמים מסוכנים אחרים. המערכת שמחפשת את העונג המידי, לא יודעת להפריד בין מועיל למזיק ועטה עליהם במלוא העוצמה.

היצר הרע מנצל את חולשתה של המערכת ומבצע חטיפה של המערכת הרגשית ומדרדר אותה אל מחזות רחוקים של חטא וסטייה מהנורמה במטרה להשיג סיפוק מידי. נוצרים כעסים, התמכרויות וכפייתיות, במטרה לפתור את הבעיות מיד - בלי לשקול האם הנזק אינו רב על התועלת.

אבל כל כוחה של החטיפה הרגשית הוא רק כאשר לא מדליקים אור. ברגע שמציפים שכבה של אמת, השקר מתבטל מאליה, כמו חושך שנסוג מפני האור ללא מאבק ומלחמה.

דוגמה: בשנים האחרונות מוצפת מדינת ישראל באנשים תמימים מן השורה שנפלו קורבן לפיתויים של האיראנים ומבצעים פשעים עבור מדינת האויב. המקרה הראשון היה של איש עסקים מאשקלון, שגויס על ידי האיראנים במטרה להתנקש בראשי המדינה. כשתפסו אותו הוא הודה לשוטרים: **"מזל שעצרתם אותי** לפני שקיבלתי מיליון דולר. אני חושש לחשוב מה היה קורה אם לא הייתי נעצר".

מדהים. אדם שנקרע בין התאוות הפזיזה להשיג רווח ובין ההיגיון ארוך הטווח של אורח מן השורה שחרד לגורלה של המדינה. התשוקה לרווח מידי השתלטה על המוח, אבל כשעצרו אותו תוך איום של שנים בכלא - הוא **בירך את אנשי הביטחון** שמנעו אותו מאסון שמשקף את רצונו הנכון.

בלשונו: ובפרט אל צד הקדושה, כדכתיב (קהלת): 'וראיתי שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך'. פירוש: כמו שהאור יש לו יתרון ושליטה וממשלה על החושך, שמעט אור גשמי דוחה הרבה מן החושך שנ- דחה ממנו מאליו וממילא, כך נדחה ממילא סכלות הרבה של הקליפה וסטרא אחרא שבחלל השמאלי (כמאמר רז"ל 'אלא אם כן נכנס בו רוח שטות'), מפני החכמה שבנפש האלהית שבמוח.

מה שנכון ברמת הפרט, נכון ברמת הכלל. מדינת ישראל עומדת כמעטים נגד רבים, במאבק של בני האור מול בני החושך. לצד השני יש כוח, נפש והמוני אדם. אבל מתחת לכוח אין שום תשתית מוצקה של דמוקרטיה, זכויות אדם ובוודאי לא נאמנות אל

הקדושה. ההיסטוריה מוכיחה מי מנצח.

קרי ליה רבי נתן דצוציתא במסכת שבת נו, ב [צוציתא מל-
שון התנוצצות האור על ראשו].

מר עוקבא היה עשיר ומצליח. פעם נתן עיניו באישה נשואה בשם חנה. כיון שנמנעה ממנו, חלה בחולי הלב ונפל למשכב. הרופאים הסכימו שעליו לבוא אליה כדי להציל חייו, אבל חכמים אסרו זאת. הציעו הרופאים שרק תבוא ותדבר עמו, אבל החכמים אסרו כל קשר שתכליתו עריות.

במשך הזמן התרפא מחוליו, אבל בינתיים בעלה של חנה הסתבך בחובות ונאסר בבית הכלא. יום אחרי יום הייתה באה לבקרו והוא היה צועק במר גורלו שאינה עושה די כדי להושיע אותו. פעם אמר לה: יש עשיר גדול ושמו מר עוקבא, בקשי ממנו הלוואה שתעמיד אותי על הרגליים. נחרדה האישה ולא רצתה ללכת, אבל הוא דחק בה. הלכה אליו והוא רשם לה צ'ק גדול, ואז תבע אותה לעבירה.

חנה הייתה חסרת אונים, נפולה ברגע השפל של חייה. היא אמרה: "אני נתונה בידך ככל שתרצה, אבל אנא תשלט ביצרך". הוא התכוון להכריח אותה, אבל אז נתנה לו דרשה שהדהימה אותו.

חיבור יפה להישועה פרק כז: ותאמר לו חנה: הנני בידך ותחת כנפיך ואין לי פה להמרות את פיר, אבל אודיעך **שבאה לך שעה לקנות חיי העולם הבא!** והיזהר ולא תפ- סיד שכרך וטוב העולם בדבר מועט ... שלא יוכל אדם להגיע לדבר זה אלא בעמל רב וביגיעה גדולה ואתה יכול להגיע לרצון בוראך בשעה קלה אם תשמע לשכלך ותגער ביצרך.

חנה עשתה את מה שחולל כאן משה רבנו: היא הפעילה את המוח מול הכוח. היא הדגישה את ההישג ארוך הטווח מול ההישג קצר הטווח, ובעיקר חידדה את ההבדל בין רצון אמיתי המשקף את הערכים הפנימיים של הנפש ובין דחף קצר טווח שעתיד להתברר כפלוף. זה עבר נהדר כמו שמבטיח רבינו הזקן בתניא, ומר עוקבא התעשת ופטרה לשלום.

היא שבה עם הצ'ק לבעלה ואולם הוא סבר שחטאה וסירב לשוב אליה. היא התחננה ששלטה ביצרה, אבל הוא לא האמין לה. פעם עמד רבי עקיבא בראש התלמידים וראה פרש רוכב על סוס. ביקש לקרוא לו. אמרו לו: "הרי זה עוקבא החוטא, שהפריד אשת איש מבעלה". אמר: "הסו מדברי לשון הרע ושקר, ראו נר דולק על ראשו". קראו לו וביקש רבי עקיבא ללמוד עמו תורה. בא בעלה של האישה ורטן איך מקרב הרבי את החוטא שהרס את משפחתו? אמר לו רבי עקיבא: "וכי אינך רואה את האור שהדליקו המלאכים על ראשו?". שמע האישה והחזיר את אשתו, ומאז כינו את מר עוקבא בשם "נתן דצוציתא", על שם ניצוצות האור שהיו תלויים על ראשו.

נותר לשאול מדוע יצר בכלל הקב"ה את העקמומיות הזו של הבהמית? לשם מה מעניק לה עוצמה אדירה כזו, שיכולה להטריף את החיים ללא ההפעלה של האלוקית? הגענו אל התחנה האחרונה:

"ראה אנכי **נותן** לפניכם היום ... את הקללה". משה מדבר על

אנו זוכים לראות זאת בעינינו: ליל שמחת תורה תשמ"ה (1984), קהל אלפים גדש את בנין 770 בניו יורק בחגיגת ההקפות עם הרבי. לבית הכנסת נכנסה משלחת הדיפלומטית של ישראל לאו"ם ובראשה דיפלומט צעיר שרק החל את דרכו הציבורית: בנימין נתניהו, שגריר ישראל באו"ם.

ביבי עלה על הבימה לשיחה עם הרבי שנמשכה 45 דקות. אלו היו ימים קשים: הצבא שקע בבוץ הלבנוני במלחמת לבנון הראשונה, הפלשתינים הכפישו את ישראל מעל כל בימה ציבורית וכל הצעת גינוי שעלתה באו"ם נגד ישראל, זכתה לרוב אוטומטי מצד הליגה הערבית, מדינות הגוש הקומוניסטי וארצות יבשת אפריקה. ישראל נחשבה לשטן, הרוח הרעה שאשמה בכל פגעי העולם.

הרבי אמר לביבי כך: "אתה הולך אל בית השקר הנצח, אל מקום החושך והאפלה, אבל זכור: נר אחד של אמת דוחה את החושך העבה ביותר. הדלק נר של אמת והחושך יידחה".

בשעתו, נשמעו הדברים כמו תפילה. איזה נר ואיזה אמת? מי יכול לעמוד מול הליגה הערבית העשירה שכל העולם תלוי בנפט שלה? להביס את הגוש הקומוניסטי ששלט בחצי עולם? להאיר את מדינות אפריקה הפרימיטיביות? אבל 42 שנה חלפו וביבי עצמו נוכח באמיתות הנבואה.

הגוש הקומוניסטי התפורר והפך לאבק, רוב ראשי הליגה הערבית דאז נתלו או גורשו, חלקים מהמפרץ הפרסי חתמו את "הסכמי אברהם" עם ישראל, ומדינות גדולות באפריקה הסדירו את היחסים עם ישראל. שכן במאבק של האמת מול הכוח - העתיד נמצא עם האמת.

זאת עבודת "ובחרת בחיים": להזכיר לעצמנו שוב ושוב את האמת. זאת מלחמה של הכוח מול המוח ושל השקר מול האמת. העוצמה של הנפש הבהמית היא עוצמה לשם עוצמה, אבל מתחת זה כלום. וכשאדם תופש את האשליה של הכוח, המאבק לשינוי ההרגלים נעשה קל הרבה יותר.

הנה סיפור מרטיט ורב עוצמה (שלא ראיתו בשיחות) על אדם שידע את כל מה שלמדנו כאן, שהבין את סוד עומקם של החיים, כסדנה להפעלת המוח על הכוח והתעלות מעל הפיתוי המיידי.

בשני מקומות בש"ס (שבת נו, ב וסנהדרין לא, ב), מזכירים גדולי החכמים בהערכה את שמו של "מר עוקבא" כדמות גדולה מהם. רש"י מספר את סיפורו בקצרה, והמעשה מובא בהרחבה בספר שכתב רבי ניסים גאון בשם "חיבור יפה להישועה" פרק כז.⁵

סנהדרין לא, ב: שלחו מטבריה למר עוקבא בבבל, שיעור פניו היה קורן כאור פני משה שהיה בן בית אצל הקב"ה - **רש"י:** מצאתי בספר הגדה שהיה מר עוקבא בעל תשובה, שנתן עיניו באשה אחת והעלה לכו טינא [צער] ונפל בחולי, ואשת איש היתה. לימים נצרכה ללוות ממנו, ומתוך דוחקה התרצתה לו, וכבש יצרו ופטרה לשלום ונתרפא. וכשהיה יוצא לשוק היה נר דולק בראשו מן השמים, ועל שם כך

5 כאן מרבי ניסים גאון: <https://halachayomit.co.il/he/Default.aspx?HalachaID=4381>.

להיות הראייה וההסתכלות במהותה של הקללה - שאמתית כוונתה לסייע לקדושה.

בכל זאת, מאיפוא מתחילים? המאבק לשליטה עצמית הוא מתיש ומעיף ואינו יכול להתנהל כל היום. השליטה העצמית היא שריר, שמאבד את כוחו ממאבק למאבק. לכן הדרך הנכונה היא להתמקד בצעד אחד או אפילו בחצי צעד בחודש אלול. הציפייה איננה להפוך את המהות, אלא **לזוז מהמקום**.

כשמשנה מדבר על בחירה חופשית, הוא מדבר על בחירה יחסית **לאותו מקום בו אדם נמצא** וכל תזוזה היא מפתח לשינוי גדול. בהערה⁶ הובאה הרחבה נפלאה.

הדרשנים אומרים משל נפלא: מלך המדינה נהג לבקר אצל האזרחים לתקופות קצרות ולרחרח אחרי מצב הרוח בשטח. פעם קיבלו בני זוג מכתב רשמי מלשכת המלך כי הוא בא לבקרם בעוד חודש ימים. הם הביטו סביבם ונחרדו: הבקתה מטה ליפול, הקירות היו טחובים ועבשים, והשולחן והכיסאות חרקים. איך יכניסו את המלך לעליבות כזו?

הם שקלו לברוח מהמדינה, הם חשבו למשכן את כל מה שיש להם כדי לקנות בית, אבל בעל הבית התעשת: "תראי, המלך העניק לנו התראה של חודש ימים. הוא אינו מצפה שניקח משכנתא ונבנה בית חדש, כי לשם כך עלינו להשיג תלושי משכורת גבוהים הרבה יותר כמה חודשים מראש. הוא גם אינו מצפה שנחולל שיפוצים משמעותיים בבקתה, כי לשם כך נדרש יותר מחודש. הבה נקנה שולחן וכיסאות חדשים לכבוד המלך. זה שינוי בר פועל בתקופת הזמן הקצרה הזו... והנמשל מובן.

הקללה בהרחבת הלב כי האמת היא, שהיא אינה אלא **רגע השיא של החיים**. משה מסיר את המסך מעל האויב ומגלה שהכול הצגה. הבהמית היא רק ניסיון ופיתיון כדי לקבל שכר על ההתגברות עליה.

כמה שאפשר להתקדם עם הטוב, אפשר לפרוץ שבעתיים בזכות ההתגברות על היפך הטוב. וההבנה הזו מעניקה שבעתיים את הכוח להתגבר. היא משתמשת בכוחות של הסטרא אחרא עצמה כדי להתקדם. אם הרע מחפש רווחים, משה מגלה את הדרך להשיג רווחי אמת.

בדידי הווא עובדה: כבר שנים אני מנהל מאבק להוריד משקל. זה קרב מתמיד שאינו פוסק לרגע, כנגד מאכלים עתירי פחמימות וסוכר שקורצים מכל שלט רחוב והפכו להיות חלק משגרת יומי. המאבק המורכב עורר אותי לתגלית חשובה. מסתבר שהגוף נהנה יותר **לא לאכול** מאשר לאכול. בעוד שעצירה באמצע הדרך לקניית 'קפה ומאפה' היא הנאה קטנה, הגבורה **שלא לעצור** לקניית 'קפה ומאפה', מייצרת הרגשת סיפוק גדולה יותר. יום מאושר בחיי, הפך להיות כזה בו הצלחתי לחצות את הארץ למסירת שיעורי תורה ולא להיכנע לחטיף ופחית שתיה בתחנת דלק.

פרויד טעה. הוא סבר שהיסוד החזק בנפש הוא הרצון לעונג. אבל כל אחד יודע שזו טעות. היסוד החזק בנפש הוא השאיפה **לניצחון על העונג קצר הטווח**. להצליח לקפוץ מעל הפיתוי ולחשוף את עומקו של הפיתוי, כדרך לחבר שמים וארץ.

הנה במילותיו הנדירות של הרבי:

4. לקוטי שיחות ד/1340: מכיוון שהבחירה היא מעיקרי מעלת עבודת האדם, ולכל העניינים והמדרגות צריך לה- גיע על ידי עבודתו דווקא, לכן ישנה מציאות הרע לעומת כל הבחינות שבקדושה, ולכן אפשר להיות לאדם רצון חזק במילי דעלמא שלמעלה משכל, עד שימסור נפשו על זה, ולא עוד אלא שמצד אחד הרצון דנפש הבהמית הוא בתוקף יותר מהרצון דנפש האלוקית, כי נפש האלוקית עיקרו שכל ונפש הבהמית עיקרה מידות ומידות הן חזקות לאין ערוך מהשכל.

אבל (המטרה היא ש)כל ענייני האדם יבואו בבחירה דווקא... ולפי שזה מצד טובו יתברך (ששכר העבודה לא יבוא בחינם) נאמר הלשון 'נותן' - בעין יפה. וידיעה זו אשר מציאות הסטרא אחרא היא בכדי **שעל ידה יגיע למדרגה עליונה יותר** - פועלת **שהעבודה תהיה בנקל יותר**. וזהו שכתוב 'ראה' דווקא, שצריכה

6 כך מבאר האלשיך את אחת התמיהות הקשות: חידת שלושת הימים. מה פתאום מורה הקב"ה למשה לרמות ולהטעות את פרעה ולדרוש ממנו לשחרר את ישראל לשלושה ימים, בשעה שההוראה למשה עצמו הייתה לעזוב את מצרים לצמיתות, לקבל התורה להר סיני ולהמשיך לארץ ישראל כנחלת עולם לעם עולם?

האלשיך משיב במענה מהפכני (שמות ה, ג): "אם הייתי אומר שישלח לעולם ביד חזקה, לא הייתה אשמת סירובו סיבה לכל המכות. כי לא ייפלא שימאן להפסיד שישם רבוא עבדים לעולם. על כן אמרתי דרך זה, שעל כן בסרבו - ראוי להכותו מכות גדולות להודיע את ידי וגבורתי לישראל".

אפילו מפרעה לא דורשים להשתנות מהקצה אל הקצה, לוותר ברגע אחד על מיליוני עבדים שמשרתים את הממלכה בחינם. מדובר היה במלך גאה שהתרגל לתת פקודות ולא לקבל אותן. לעריץ כזה לא באים ומנחיתים פקודה לשחרר מיליוני עבדים. הוא ימות ולא יעשה זאת. תמורת זאת, דרשו ממנו **לזוז צעד אחד**: טובה אנושית מינימלית שאפילו מצביאי מלחמה שוחרי קרבות מבינים אותה: הפסקת אש הומניטרית לשלושה ימים. לפתוח מסדרון הומניטרי שיוכלו לצאת לנשום אויר אחרי שמונים ושש שנות הרג ודם. וכיון שפרעה לא זו אפילו צעד אחד, היה ברור שרשעותו חצה את גבול הסביר וחלה בו החובה 'ובערת הרע מקרבך'.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il